

ગુજરાત સાહિત્યસભા-સ્રી વિભાગ.

શરદુત્સવ

કિંમત ૧ આનૌ.

પ્રકાશક,

પદ્માવતી, દેસાઈ.

ઈન્દુમતી દેસાઈ,

મંચીઓ.

ગુજરાત સાહિત્યસભા-સ્રી વિભાગ.

૧૯૨૫.

આવૃત્તિ ૧ લી.

પ્રેત ૬૦૦.

પ્રિન્ટર મુદ્રણાલય, અમદાવાદ.

૨૨૬૫૫

૧ “આવકાર”

સ્નેહના આ પુષ્પને સ્વીકારો, ઓ ખેડેનીઓ—સ્નેહના.
 ધર્મ કર્મ ફળને વિચારો ઓ ખેડેનીઓ— સ્નેહના.
 દેશની સેવાના પાઠ વિશ્વમાં વંચાવો.
 અંતરને અન્ય દુઃખે બાળો—ઓ ખેડેનીઓ— સ્નેહના.
 ઐશ્વર્યતા વિમુખી કલેશ જોસથી જલાવો,
 દેશને કર્તવ્યતાના દુંદુભી સુધાવો,
 અન્ય કંઈ દેશને સુધારો ઓ ખેડેનીઓ— સ્નેહના.
 દેશને હસાવો સુખ હીંચકે ઝુલાવો,
 દેશ સુખકાજ દુઃખ આવે વધાવો,
 જીવાનું સાર્થક જમાવો ઓ ખેડેનીઓ— સ્નેહના.
 “ સ્ત્રી ગરમાવળીમાંથી ”

૨ “ ઢાળશો મા ”

ઢાળશો મા ! કોઈ ઢાળશો મા !
 બહાલાં ! સ્નેહનાં સલીલ ખાલી ઢાળશો મા !
 પાત્રને પીછાણી પછી અંતર સહુ આપજો
 જાણ્યા પિછાણ્યા વિના બોલશો મા !
 બહાલાં સ્નેહનાં સલીલ ખાલી ઢાળશો મા !
 સજ્જનની સોચત સંસારને મુહાવે,
 દુર્જનના સંગે નામ બોળશો મા !
 બહાલાં સ્નેહનાં સલીલ ખાલી ઢાળશો મા !
 સુખમાં મીઠાશને હૃદયે હસાહસ
 સોમલ સુવર્ણ મણી તોળશો મા !
 બહાલાં સ્નેહનાં સલીલ ખાલી ઢાળશો મા !

આ કૃતિના લેખક :
 આ કૃતિના લેખક :
 આ કૃતિના લેખક :

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૫૫૫ શ્રીક

પુસ્તકનું નામ ૨૧૨૬૨૧૫

વિષય ૬ - ૧૨૧

૩ સુન્દરી શીળે ભરીરે

શીળા સરોવર ઝીલવાં,

સખી શીળા મનોહર મેધરે;

સુન્દરી શીળે ભરીરે.

શીળા શશીમુખ શેરડા,

એવા શીળા તારલીઆનાં તેજરે—સુન્દરી.

શીળી ઉપા અલખેલડી,

સખી શીળી સોહાગણુ સાંજરે—સુન્દરી.

શીળા પ્રભુજનાં પેખણુ,

સખી શીળાં તે શારદ રાસરે—સુન્દરી.

શીળા વીરાજના વેલણુ,

એવા શીળા બાબી કેરા ભાવરે—સુન્દરી.

ફીળુ પીયર શીળી સાસરી,

કાંઈ શીળો સમોવડ સાથરે—સુન્દરી.

શીળા સાસુ સસરા દાદા,

સખી શીળી વાલમની વાટરે—સુન્દરી.

શીળી નણુંદ ઉર નાગરી,

કાંઈ શીળો તે દુધમલ દેરે—સુન્દરી.

શીળી શીયળ કેરી જાંયડી,

સખી શીળા રમણના રાજરે—સુન્દરી.

બોટાલકર.

૪ દૂધડાં

(બોટામાં)

હરિ કોઈ દૂધ સ્થો દીલરંગી.

સોખીલા શાણુ ઉમંગી—

હરિ.

સાખી

કેરી પીએ કંસુમસો, ગાંજો પીએ અમુધ.
 દારૂ દીવાના પીએ, દાના પીએ દૂધ— હારે.
 હારે કોઇ દૂધ હોય દીવરંગી.
 શાખીલા શાણા ઉમંગી— હારે.

સાખી

એક અમીરસ દેવનો, બીજો રસ છે પ્રેમ.
 ત્રીજો રસ ગોરસ બસો, પાંચે કાયા હેમ— હારે.

સાખી

ગોરી મસ્તી માયનાં ગોરા મારાં દૂધ.
 હું પણ ગોરી ગોરડી, ગોરૂં દીવ છે શુદ્ધ—હારે.

૫ “શરદનાં અજવાળીયાં”

આવ્યાં શરદનાં અજવાળીયાંરે ખડેન!

પ્રકટયું છે પૂર્ણ અહા તેજ

નિશ્ચિંતાસૌનારે ખડેન!

અંદીનાં અમૃત સહુ ઝીલીએરે ખડેન!

હૃદયાં સરવર રડાં પે.યશ્વંતરે ખડેન!

એવી ખીલે છે ભાગ્ય વેણી!

નિશ્ચિંતાસૌનારે ખડેન!

અંદીનાં અમૃત સહુ ઝીલીએરે ખડેન!

આગે ઉત્સવ રસદેવનો રે ખડેન!

રાસે રમીએને લેએ દહાવ,

નિશ્ચિંતાસૌનારે ખડેન!

અંદીનાં અમૃત સહુ ઝીલીએરે ખડેન!

અંદુલાસ પ્રવેશનમ.

૬ 'અનિલ' તું કહેજે

(હાંડીઆમાં.)

અનિલ તું કહેજે મહેશો સ્વરાજ્યનો,
ગૃહે ગૃહે તું કહેજે સદેશો સ્વરાજ્યનો,
પૂર્વ ને પશ્ચિમ પડ્યાં ભારતનાં બાળ જે,
ઉત્તર ને દક્ષિણે વસેલી આર્ય શક્તિને,
બ્રૂગર્ભમાં ને વ્યોમમાં વિહારિ હિન્દ-શક્તિને—કહેજે
આર્ય, જૈન, પારસી, આ વિશ્વમાં પ્રખ્યાત છે,
હિન્દ દેવી ખોળે રમે ગૌર ખ્રીસ્તી બાત છે,
હિન્દુ, મુસલમાન, શીખ, ભારતી સંતાનોને—કહેજે.
સ્વરાજ્યને હિંદોળે હિન્દબાળને હિંચાવજે,
આર્યપત્નીઓને પાઠ ત્યાગના પઠાવજે,
સ્વરાજ્ય ભેરી નાદે ભારત વીરને જગાડજે—કહેજે.
પ્રેમ શોધ્યું હર્ષ આશને પ્રકાશ નેણમાં,
વિવેક સત્ય ન્યાય ને માધુર્ય હશે વેણમાં,
ઐક્ય ત્યાગ સંયમોના ધર્મને સમજાવજે.—કહેજે.
“ અજ્ઞાત. ”

૭ કશ્મીરસુંદરી

(ગાદી આવી ગુજરાત-એ ચાલ દંઇક ફેરફાર સાથે.)

કાન્તિ મધુરી સુહાસ, સરદ! તવ કાન્તિ મધુરી;
રસથી આ સૃષ્ટિ રસાય, રહે નવ લેશ અધુરી.

સાજી

નીલમનીષી ચુંદડી ઝોદી નિર્મલ અંગ,
તગતી તારલીઓ તણી મહી બાત ભરી નવરંગ,
અનુપમ બાત ભરેલી—કાન્તિ
વિકસિત વદનસરોજ પર હસતું અવિરલ હાસ;
લલાટ અંદક રસભર્યો તસંચે રસીયાં ઉરે ઉલ્લાસ,
ઉરે અમીરલ હરખની—કાન્તિ.

*ગુજરાત સાહિત્યસભાની હરીદાઈનું બીજું ધનંતમ મેળવનાર ગરબો.

મહેંડી ઉરની મંજરી અરપે મધુ અબિરામ;
 પગની ઝરમર ઝંઝરી ઝમકે તારી, શરદ ! અવિરામ,
 મનોરમ ઝંઝરી પગની—કાન્તિ
 કિલકિલ સ્વર સંગીત વહે, ઉર તારો અશુભાય,
 તાલ પૂરે સમીરણુ ધીરે, મીઠી ગાન સુરાવટ થાય,
 મિલાવટ થાય સુરોની—કાન્તિ
 જ્યોતિર્મયી ઓ સુન્દરી ! બરજે નસનસ વર;
 સુખગ સરલ કરી આત્મને, કરજે તિમિર-કટુ સહુ દૂર,
 સદા દૂર અન્ધ તિમિરને—કાન્તિ
 અતુરબાઈ શ કરબાઈ પટેલ

८ “देशानुं सोणुतुं.”

(મંજરીયા સાથે.)

લાધ્યું સુહાગી દેવ-દેશ-કેડું સોણનું.
 ભાગ્યું મન વીણનું ગાન અલખેલડી— લાધ્યું
 જગદગતી તેજ રાશી આંજતીતી આંખડી.
 દીકું ત્યાં ભારતીનું સ્થાન અલખેલડી— લાધ્યું
 શાન્તિની છાયા શું શરીર વસ્ત્ર શોભતું,
 કાન્તિ છાયા શી સ્ત્રી જાલ અલખેલડી— લાધ્યું
 ક્ષરદ્વરતી “ઐક્ય” ફેરી ધ્વજ વાયુ વેગમાં
 વહેતું ત્યાં સુખ સ્રોત પુર અલખેલડી— લાધ્યું
 કિમય પાસ ભારતીની જોયા મેં પુત્ર એ
 હિન્દુ સુસલમાન ભાઈ અલખેલડી— લાધ્યું
 સ્મરણ પટથી ખસે નહિ સ્વપ્ન સખી! દોહલું.
 માનું એ સ્વપ્નને વધાઈ અલખેલડી— લાધ્યું

આંખશી વિહ્વલદામ ઉદેશી.

હારે નંદકુંવર તાર નામ સાંભળીને,
આશા ભર્યાં અમે આવીયાં;
માય દોહતાં દોહણીરે ભૂલ્યાં,
વાછરડાં ધવડાવ્યાં—નંદકુંવર.
પીપલે પીપલે પાણી ભરતાં,
ડીકરીમાં ધ્રી તાવ્યાં;
નંદકુંભારે જાળને વિણા વગડી.
શા અર્થે બોલાવ્યાં—નંદકુંવર.
માય ખાપની લજ્જા મેલી,
સહીયરે સહમગ્નવ્યાં;
મીરાંકે પ્રભુ ગીરધર ના ગુણ;
ચરણ કમળ ચીન ચલાવ્યા—નંદકુંવર.
મીરાંઆણ.

૧૦ * 'રઠિયાળી રાત'

(હાંચમાં.)

બહાલા ! ઉગ્યો પૂનમનો ચંદ્ર, ચાંદની ખીલી રહી,
ઝરે અમૃતરસ આનંદ, પોપણી ઝીલી રહી;
બહાલા ! ઉણી અણોસરી રાત, આજ અજવાળી થઈ,
ફેવી ચકોરી થઈ રળીઆત, ચંદ્ર નિહાળી રહી !
બહાલા ! સરિતામાં સાગર પૂર, મસ્તી ખેલી રહ્યાં,
શાં ધરતીએ આભનાં નૂર, ઉજળાં રેલી રહ્યાં !
બહાલા ! ચ પો ને નાગરવેલ, મીઠડી વાતો કરે,
લઈ સંગે સોહાગણુ ઢેલ, મોર ફલાતો ફરે;
બહાલા ! સારસડાંની જોડ, સુંદર શોભી રહી;
એતો કંઈ કંઈ કરતી કોડ, મનમાં લોભી રહી;

* ગુજરાત સાહિત્યસભાની હરીફાઈનું પહેલું ધનામ મેળવનાર ગરબો.

વહાલા ! હસના સરવર તીર, ચાંચુડી ચાંચે ધસે,
 નેઈ તારલા ઉડે નીર, શુષ્કશુષ્ક નાચે હસે !
 વહાલા ! મોઝરા સગે વેલ, માલતી ફૂટી રહી,
 એને ફૂલડે ઠરતી ગેલ, ચાંદની ઝૂલી રહી;
 વહાલા ! વાયુ મધુરા સાથ, વાદળી ફેરા ફેરે,
 જુઓ એને પાલવડે નાથ, તેજનાં ઝેરા ઝરે;
 વહાલા ! શી રઢિયાળી રાત, રૂપમાં માતી નથી !
 આજ પિયુ હું તમ સંગાથ, ફૂલી સમાતી નથી.

ત્રિભુવન ગૌરીશંકર વ્યાસ.

૧૧ પૂર્ણિમા પાછી ઉગીરે !

સોળ સોળ પાંખડીના કમળ એ મંગાવ્યા,
 ગણનાં દિવસ હું તો થાકી;
 કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગીરે.
 તોહું હું રોજ એક પાંખડી એ કમળની,
 આજે રહી છે બે બાકી;
 કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગીરે.
 શીંગો સમીર એ ન લાવે સન્દેશડો,
 નેડો રહી છું તોય રાખી;
 કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગીરે.
 જોતી દેવી હું વાત કાલિન્દીને કાંઠે,
 જાણ્યું થશે તમ આંખી;
 કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગીરે.
 જળમાં પડેલ ચન્દ્રબિન્દ્ય ગણી પ્રિયમુખ,
 પૂજવા બે પાંખડીઓ નાંખી;
 કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગીરે.
 જનાર્દન પ્રભાકર.

૧૨ પ્રેમ સરોવર

અર્થુ બર્થુ સરવર ઝૂલતું રે, રમવાને તહાં રૂઢું આત્ર	મહારા વહાલમા.
દાંડે કુઝ્યાં દેવ ફૂલડાં રે, એની ગૂંથીશું વરમાળ	મહારા વહાલમા.
રડાં ફૂલ રૂડલું સરોવરરે, રૂડલા અતિશય આપ	મહારા વહાલમા.
કુંજની કુચુમલ છાયમાં રે, ભૂલશું જગત પરિતાપ	મહારા વહાલમા.
જામી ઉપર પ્રભુની ઘટા રે, નીરો નીતિની વેલ	મહારા વહાલમા.
પરિમલ પમરે છે પુણ્યનાં રે, ઝૂંઝો મહી અન્નએન્ન	મહારા વહાલમા.
પીશું પરમ પદનાં અમી રે, બેશું અમૂલ્યમ દહાવ	મહારા વહાલમા.
જગત જૂરે તારિ વાટડી રે, અવનના જોમ જણાવ	મહારા વહાલમા.
કમજો હસે જાળ ઝીંકતાં રે, નયનો હસે છે રસાગ	મહારા વહાલમા.
ઉઠ ઉઠ પ્રિયતમ ઉઠને રે, પ્રેમસરોવર આલ	મહારા વહાલમા.

નાનાલાલ દલપતરામ કવિ.

૧૩ “અમૃત ઘડુલી”

અમે તો લીધી છે આજ અમૃત ઘડુલી,
 ભરીએ ભરીએને હાથીએ હો રાજ !— અમે.
 સ્વર્ગની સુરગંગાએ એ સાંપડી,
 જગતે હાથવવા નિસરીએ હો રાજ !— અમે.
 કંઈ કંઈ કરમાય છે માનવ કલિકા,
 નેહ સુધાએ બીજવીએ હો રાજ !— અમે.
 સ્નેહ સોજન્યની દેવી અમે સહુ,
 હોંસે હોંસે વિકસીએ હો, રાજ !— અમે.
 દેવોનાં ઠારનો અમુલ્ય આશનો.
 મોંઘો સન્દેશો પાઠવીએ હો રાજ !— અમે.
 નૈરાશ્યે ધૈર્યેય કુમળાં ઉરોનાં,
 અશુ લુછીને હસવીએ હો રાજ !— અમે.

“કુસુમાકર”

૧૪ મારું મન લીધું રે લટકે

લીધું રે લટકે મારું મન લીધું રે લટકે,
 વંદાવનમાં વેણ વગાડે,
 વાંસ તણે કટકે, મારું મન લીધું રે લટકે,
 ગાતર બંગ કર્યાં ગીરધારી;
 અમને માર્યા છે ઝટકે— મારું મન.
 પાટ પીતાંબર હરિએ પહેર્યાં,
 મોહી હું તો પીળું પટકે— મારું મન.
 મીરાંબાઈ કે પ્રભુ ગીરધરના યુથુ,
 ચરણ કમળ ચીત અટકે— મારું મન.
 મીરાંબાઈ.

૧૫ “આભાર”

સાદાં અમારાં નોતરા ને સાદાં દીધાં સન્માનરે
 સ્નેહી સ્નેહે મળ્યારે.
 હિત અમાઈ હૈયે લહીને સ્વીકાર્યા સત્કારરે
 શાણ્યાં હેતે ભર્યારે.
 ત્યહાં ઉગી સખી એકલીને અહીં કૈમુદી સહકારરે
 રસિયાં રાસે રમ્યારે.
 સખી સન્ધ્યાનાં અમે નીસર્યા કાંઈ વિસર્યા ધરને બહારરે.
 મેમાન મોંઘા મળ્યારે.
 જ્યારે જૂથો સહુ વીસરી અમ ઉણપને આહાર એ.
 આભાર હૈયે ભર્યારે.

એક બહેન.

૧૬ શરદપુનમની રળિયામણી રજની*

રાતલડી રળિયામણી, મનમોહનજી !
 કરે ચાંદલિયો અમકાર ! મનહું મોહ્યુંરે, મનમોહનજી ! ૨૬૦
 શુભ ચંદ્ર બાલે ધર્યો, મંગલ શુક જ કર્યું,
 કંઠ ધરી મંદાકિની-માલા લલિત સુરર્ણ !
 તારક યુત ધરી ચુંદડી, મનમોહનજી !
 રમે રજની રસીલી સુરમ્ય ! મનહું મોહ્યુંરે, મનમોહનજી ! રાતલડી
 કમનીય કંઠથી કર પરે, કરે મધુર રણકાર,
 નેપુર ધ્રુવરી પદ પરે, કરે હમક હમકાર !
 તારા સખી સહુ સાથમાં, મનમોહનજી !

* શ્રેષ્ઠ સાહિત્ય સભાની હરીફાઈમાં ત્રીજું ધનામ મેળવનાર ગરબો.

રમે રજની રસીકો શો રાસ ! મનકું મોહુંરે, મનમોહનજી ! રાતવડી
 ચંદ્ર ચંદ્રી નભગોખમાં નિરખે મધુરં ઘાસ્ય,
 મનમાં મગ્ન થઈ ધણો હસે સુવામય હાસ્ય !
 શરદચંદ્ર અક્ષમેલકો, મનમોહનજી !
 રહો નિરખી રજની સાબિલાય ! મનકું મોહુંરે, મનમોહનજી ! રાતવડી
 જામે જ્યમ જ્યમ જામિની, ખીસે ચંદ્ર અપાર,
 સુગ્ધનયનના નેહ શો વરસે અમીરસધાર !
 રજની રસીકી તે ઝીલતી, મનમોહનજી !
 રૂડી ફૂલડાં-ફોટારી મોઝાર ! મનકું મોહુંરે, મનમોહનજી ! રાતવડી
 શીયળવતી ને સાધવી, તેના સુખમંડાર,
 ખોલ્યા પ્રભુએ ખાંતથી આ રાત્રિ મોઝાર;
 પ્રેમભરી સતી પિયુ કને, મનમોહનજી !
 જન્મ સરિતા સાગરની પાસ ! મનકું મોહુંરે, મનમોહનજી ! રાતવડી
 ખૂંચે ફૂલની પાંખડી, ખૂંચે ચંદ્રની ધાર;
 વિરહી વામા વ્યાકુલીઃ નહિ નિકટ પ્રિય આજ !
 હૃદયદેવ આરાધતી, મનમોહનજી
 ઉંધરતી ઉંડા અભિલાષ ! મનકું મોહુંરે, મનમોહનજી ! રાતવડી
 શરદપૂનમ-રજની રૂડી, ઘડી ચમકીને જાય,
 વરસ દિવસ તિથે સખિ, દોહલ દર્શન થાય !
 શરદપૂનમ-રજની રૂડી, મનમોહનજી !
 રેમે સૃષ્ટિ સુધારસ ધાર ! મનકું મોહુંરે, મનમોહનજી ! રાતવડી
 રનેહ સુધારસ નિર્મલો, ભરો હૃદય મોઝાર,
 રસની પવિત્રતા પારખી, શીયળની કરી પાળ;
 પ્રીતમમાં ધરી પ્રીતડી, મનમોહનજી !
 કરો જીવન સદૃશ સહુ નાર ! મનકું મોહુંરે, મનમોહનજી ! રાતવડી

ખાસાશંકર પ્રભાશંકર પંડ્યા

૧૭ બળેવ.

(શેરનો મુખો ક્યારે આવશે રે—એ ચાલ)

ઉંચી ચઢું ને હેડે ઉતરું રે,

બેઠ મારા વીરાની વાટ રે, સાહેલી !

બહાણેરાં વાય બળેવનાં રે. (૨૬.)

વાળ્યાં વળે નહિ નેણલાં રે,

ઉત્સુક ઉર ઉઘાટ રે, સાહેલી !

બહાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

ધેરાં પ્રભાત શાં ઉગીયાં રે,

ધેરા ઉગ્યા બૃગુરાજ રે, સાહેલી !

બહાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

ધેરા ધેરા વાયે વાયરા રે,

ધેરા બર્ષા ઉર બાવ રે, સાહેલી !

બહાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

ધમ ધમ ઘોડત્રી આવતી રે,

દેખી હરે રસહેલ રે, સાહેલી !

બહાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

બાંધી લીલાછમ લીમડે રે,

નીરીલ નાગરવેલ રે, સાહેલી !

બહાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

દાળી મૂઝા સેતો દોલીયા રે,

આસન સાજ અનૂપ રે, સાહેલી !

બહાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

આવી બેસે મારો વીરકો રે,

સોઝાન સોડસ્વરૂપ રે, સાહેલી !

બહાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

સોજા આજ્ઞા ચાંડીયા રે,

માંડ્યા મેતો જોડાજોડ રે, સાહેલી !

ઘાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

નથુદલવીર ને વીરજો રે,

સાથે જમે બરકોડ રે, સાહેલી !

ઘાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

પાન સોપરી ને જોલચી રે,

ઘાલબર્યા મુખવાસ રે, સાહેલી !

ઘાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

ખીસ બનાવેલ બેવડાં રે,

આરોગે હર હસ્તાસ રે, સાહેલી !

ઘાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

સાવ સોનાનાં સખી ! સોગટાં રે,

ચોપાટ રતનજડીત રે, સાહેલી !

ઘાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

પાસા ચઢે પુર રંમમાં રે,

વીરો રમે શુભ રીત રે, સાહેલી !

હાલી કુલી કુલવાડીએ રે,

બાંધું હડિભો રસાળ રે, સાહેલી !

ઘાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

સોનેરી સાંઠળ નાંગરૂં રે,

હિંચે વીરો રતીઆળ રે, સાહેલી !

ઘાણેરાં વાય બળેવનાં રે.

૧

હંચા મંદીર ઝરખડે રે,

સેજ ખીજાવું વીર ઠાજ રે, સાહેલી !

ઘેણું વાય બળેવનાં રે.

ઝોંઝીકે અતલસ સાજ રે, સાહેલી !

